

De Onzichtbare Schoolbank: De noodzaak van
ruimte voor de Sinti- en woonwagencultuur in het
Nederlandse onderwijssysteem.

Inleiding

Roma, Sinti en Reizigers (hierna: woonwagenbewoners) vormen een erkende culturele minderheid met een duidelijke erkende groepsidentiteit. De cultuur van woonwagenbewoners bestaat niet alleen uit individuele gebruiken, maar uit een **collectieve leefwijze**, waarin taal, sociale structuur, familiebanden en culturele overdracht uitsluitend kunnen bestaan binnen de gemeenschap zelf. Deze groepsdimensie is door zowel het **College voor de Rechten van de Mens (CRM)** ([CRM-advies 2018, p. 10](#)) als het **Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM)** bevestigd. ([Huijbers 2015, par. 3.1 en 3.1.2.](#))

Op grond van vaste internationale jurisprudentie is het onderscheidende en beschermwaardige ‘eigene’ van woonwagenbewoners **hun traditionele leefwijze**, die onlosmakelijk verbonden is met de woonwagen.

Het EHRM heeft herhaaldelijk geoordeeld dat deze leefwijze beschermd wordt onder **artikel 8 EVRM**, ongeacht of de woonwagen nog mobiel is. Het Hof benadrukt dat het nomadische bestaan “*nomadic in spirit*” is: het leeft voort in de geest, de **sociale organisatie en de culturele praktijken van woonwagenbewoners**. De woonwagen zelf, is overigens geen object, maar een culturele ruimte waarin identiteit wordt gevormd en doorgegeven.

Omdat Nederland het reizen historisch heeft verboden — een verbod dat zijn oorsprong vindt in repressieve wetgeving uit de jaren '40, een actieve naziwet die **nooit is afgeschaft** en dat tot op heden doorwerkt — zijn culturele en familie/bijeenkomsten **essentieel** geworden voor het behoud van **taal, tradities en sociale structuren**. (Als voorbeeld zijn er geheime bijeenkomsten geweest in de jaren 40 – in oorlogstijd – om de traditie te behouden de eerste film hiervan verscheen in de jaren 70: <https://youtu.be/HEYMoWwmd5M>) Waar vroeger reizen een natuurlijke vorm van cultuuroverdracht was, is deze mogelijkheid door staatsingrijpen opzettelijk weggenomen.

Daardoor is het samen leven, samen leren en samen zijn binnen de gemeenschap de enige overgebleven manier waarop kinderen hun cultuur kunnen ervaren en overnemen.

Tijdens een interview met onderzoeker dhr. Bas Kortholt bij het Herinneringscentrum Westerbork verklaarde de onderzoeker het volgende:

Op de 16 mei worden 578 mensen in Nederland opgepakt en dat gaat eigenlijk via een soort van telexbericht. Wordt er een paar dagen daarvoor naar allerlei gemeentes gestuurd en daarin wordt gezegd dat iedereen die zich hunachtige kenmerken heeft die moet opgepakt worden.

Alleen heel veel burgemeesters in Nederland misbruiken dat om ook reizigers op te pakken. Utrecht bijvoorbeeld worden 200 reizigers opgepakt. Er zit geen enkele Sinti of Roma bij, die komen hier aan. Pas als ze hier aankomen, wordt door de commandant gezegd, van ja. “Jullie zijn hartstikke gek! Jullie moeten hier helemaal niet zijn, jullie moeten weer terug” Maar ja, daar is helemaal geen, niks voor geregeld dus die zitten hier een paar dagen indezelfde barakken waar de joden zitten. Maar ook de Sinti en Roma zitten en die maken hetzelfde mee. Die moeten, die op dezelfde manier krijgen ze te eten, dus in die zin is de reizigers. Nou ja, wat al dan gezegd wordt ook een vergeten groep. Eigenlijk nog meer dan een Sinti en Roma zou je kunnen zeggen.

Je hebt natuurlijk in 1943 heb je de woonwagenwet en wat je hier in Noord Nederland ziet, is dat alle woonwagens die in Noord Nederland zijn. Die worden eigenlijk een groot gedeelte daarvan. Die worden naar andere plekken gestuurd en onder andere hier in Westerbork hebben vanaf 1943 een groot aantal woonwagens gestaan. Die zijn na de oorlog nooit teruggegeven.

Dus alle spullen, voor de Sinti en Roma gold daar hetzelfde voor als voor de reiziger is. Het enige verschil is, dat de Sinti Roma vertrekken met de trein op 19 mei en de reizigers paar dagen later terug mogen, maar dezelfde wetten, niet meer mogen rondreizen en allemaal naziwetten die eigenlijk nog steeds gaande zijn helaas. Het verschrikkelijk in principe dat we nog steeds nazi wetten hebben zou je kunnen zeggen.

BRON: Interview, Bas kortholt, onderzoeker bij het, herinneringscentrum kamp westerbork

Omdat reizen onmogelijk werd gemaakt, ontstonden grote regionale woonwagencentra. Deze centra ontwikkelden zich, ondanks hun repressieve oorsprong, tot plaatsen waar de groepsdimensie van de cultuur kon voortbestaan. Het College voor de Rechten van de Mens bevestigt dat “de woonvorm, in

Formele reactie van De Rolleman op de aanbevelingen zoals uitgewerkt door de minister van SZW in de Kamerbrief en de Nota

woonwagens, en in nauw sociaal- en familieverband wonen, wezenlijke kenmerken zijn van de te beschermen culturele identiteit” (CRM-advies 2018, p. 10).

Op deze grote centra waren eigen winkels, eigen wasruimtes en — cruciaal — **eigen scholen aanwezig**. Deze scholen waren geen luxe, maar een noodzakelijke manier om kinderen binnen de gemeenschap op te laten groeien, zodat taal, tradities en sociale structuren konden worden doorgegeven.’

Foto: Woonwagenschool aan de Communicatieweg Heemskerk

Maar ook deze vorm van samen leren werd door de dominante cultuur niet geaccepteerd. Vanaf de jaren '70 greep de overheid opnieuw in: grote centra werden gesloten, families werden uit elkaar getrokken (razzia) en verspreid over kleine locaties. De eigen scholen werden gesloten, ontmanteld of financieel onmogelijk gemaakt. Gemeenten hielden geen rekening met de noodzaak van onderwijs binnen de gemeenschap en maakten het oprichten of behouden van eigen scholen opzettelijk onmogelijk. Zonder gemeentelijke financiering, zonder wettelijke ruimte en zonder erkenning van de groepsdimensie werd het onmogelijk om onderwijs te organiseren dat aansluit bij de cultuur.

Leerplicht met als doel cultuurvernietiging

De Leerplichtwet van 1900 wordt in de geschiedschrijving vaak gepresenteerd als een sociale overwinning op kinderarbeid, maar in werkelijkheid was dit een eerste stap in een **doelbewuste strategie tot culturele vernietiging**. Deze bureaucratische fuik was geen toevallig bijproduct, maar het resultaat van een gericht beleid dat werd vormgegeven door de toenmalige politieke en bestuurlijke elite.

Centraal hierin stond de Minister van Binnenlandse Zaken, Hendrik Goeman Borgesius, de architect van de sociale wetgeving rond 1900, die de leerplicht zag als een cruciaal instrument voor het 'disciplineren' en 'verheffen' van de laagste klassen. Terwijl de staat voor andere reizende beroepsgroepen, zoals schippers en kermisexploitanten, specifieke faciliteiten creëerde, werd de woonwagenbevolking onder invloed van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen en invloedrijke lokale burgemeesters bewust van deze voorzieningen uitgesloten.

Zij beschouwden de reizende levensstijl als een gevaar voor de sociale orde en gebruikten de leerplicht als een wapen voor 'beschaving' (NCDR, 2024, p. 8). Door schoolbezoek op een vaste locatie verplicht te stellen zonder alternatieve reisvoorzieningen, werd de kern van de woonwagencultuur — de mobiliteit — feitelijk gecriminaliseerd. **Ouders werden voor de onmogelijke keuze gesteld:** hun kinderen onderwijs ontzeggen en vervolgd worden door justitie, of hun reizende levensstijl opgeven en zich voegen naar het sedentaire burgerideaal. Historisch gezien fungeerde de leerplicht hiermee niet als een recht op ontwikkeling, maar als een effectief **dwangmiddel voor sedentarisatie** en, zoals recent vastgelegd door woonwageningen De Rolleman (2025, p. 10), als het fundament voor een "langetermijnstrategie en om het reizen te beteugelen als mede gericht op culturele assimilatie" die de identiteit van de groep van binnenuit moest breken.

De Opheffing van de S-Scholen: Een Strategie van Culturele Ontworteling

De definitieve opheffing van de woonwagenscholen door de Wet op het basisonderwijs (1985) was geen onderwijskundige verbetering, maar het sluitstuk van een jarenlange assimilatiestrategie. Het officiële doel was "integratie", maar in de praktijk diende het beleid om de groepsidentiteit van de woonwagengemeenschap te breken door kinderen uit hun eigen culturele leeromgeving te halen. Door de specifieke scholen te sluiten en leerlingen te verspreiden over reguliere klassen, werd de overdracht van tradities en de sociale cohesie van de gemeenschap van binnenuit ondermijnd.

Dit doel is vanuit het perspectief van de staat "bereikt" — de scholen zijn verdwenen — maar de prijs was een grootschalige vervreemding van de eigen wortels. Deze werkwijze moet naar hedendaagse maatstaven worden gekwalificeerd als een vorm van cultuurvernietiging. Als dit beleid vandaag de dag zou worden uitgevoerd, zou het een ernstige schending vormen van het Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden, dat staten verplicht om de omstandigheden te waarborgen waaronder minderheden hun identiteit kunnen behouden en ontwikkelen. Bovendien vormt het een flagrante inbreuk op Artikel 8 van het EVRM. De rechtspraak van het Europees Hof (o.a. Winterstein) stelt immers vast dat de overheid een positieve verplichting heeft om de levenswijze van deze minderheid te faciliteren. Het opheffen van cultuurspecifiek onderwijs zonder volwaardig alternatief tast de groepsdimensie en de menselijke waardigheid van de gemeenschap fundamenteel aan.

De sluiting van de scholen was het bureaucratische middel om de cultuur "uit te gummen"; een handelwijze die nu internationaalrechtelijk als onrechtmatig en discriminerend wordt beschouwd.

De Juridische Aantasting van de Cultuur: Het Misbruik van Art 8 Lid 2

Binnen de rechtszaal vormt de bescherming van de woonwagencultuur een voortdurend strijdpunt. In de kern een strijd om het fundamentele mensenrecht op het voortbestaan van hun collectieve identiteit. Hoewel **Artikel 8 lid 1 van het EVRM** o.a. de identiteit van woonwagebewoners expliciet beschermt, wordt deze bescherming in de praktijk vaak uitgehouden door een eenzijdige toepassing van lid 2. Rechters gebruiken dit tweede lid regelmatig om de inmenging van de overheid te rechtvaardigen onder het mom van het 'algemeen belang' er wordt volledig voorbijgegaan aan de groepsdimensie van de cultuur. Deze cultuur is geen optelsom van persoonlijke voorkeuren, maar een levend erfgoed dat gedragen wordt door de gehele gemeenschap. Het verbreken van de onderlinge verbondenheid door bureaucratische regels is dan ook geen 'beleidskeuze', maar een directe aanval op het voortbestaan van de erkende, beschermde, minderheid, cultuur.

Volgens het Europese arrest **Winterstein (paragraaf 76-β)** is de rechter wettelijk verplicht tot uiterste **terughoudendheid** wanneer de kern van deze identiteit op het spel staat. De marge voor de staat om in te grijpen is hier minimaal, omdat het recht op een eigen cultuur cruciaal is voor de menselijke waardigheid.

Een rechter mag de collectieve tradities en de sociale structuur van de gemeenschap niet ondergeschikt maken aan de algemene normen van de meerderheid. De 'fair-balance' toets dient daarom te fungeren als een beschermingsmuur voor de culturele autonomie; elk oordeel dat de gemeenschapszin of de overdracht van tradities tussen generaties belemmert, tast het collectieve recht op cultureel voortbestaan aan. Hiermee wordt de culturele identiteit gereduceerd tot een bureaucratisch obstakel dat moet wijken voor de sedentaire norm.

Een rechter mag de culturele eigenheid niet simpelweg wegstrepen tegen algemene beleidsregels. Toch ziet de landelijke vereniging De Rolleman een patroon waarin rechters weigeren deze 'fair-balance' toets eerlijk uit te voeren. Wanneer een rechter het wonen en het leven volgens het cultuur degradeert tot een 'individuele woonwens' en of denigrerend uitspreekt alsof, 'het niet bij deze tijd past' vindt er een directe en ernstige aantasting van de cultuur plaats. In plaats van de kwetsbare identiteit te beschermen tegen de assimilatie-drang van de staat, treedt de rechter in dergelijke gevallen op als een verlengstuk van diezelfde staat. Het systematisch negeren van de culturele context en het opleggen van de eigen burgerlijke normen is niet alleen een rechterlijke dwaling, maar een vorm van institutioneel racisme die de rechtsstaat van binnenuit uitholt. Door Artikel 8 lid 2 te misbruiken om culturele assimilatie juridisch te legitimeren,

Formele reactie van De Rolleman op de aanbevelingen zoals uitgewerkt door de minister van SZW in de Kamerbrief en de Nota

verzaakt de rechter zijn taak als onafhankelijk beschermer van minderheden en pleegt hij feitelijk een inbreuk op de fundamentele rechten van de woonwagengemeenschap.

De wettelijke plicht tot rechtspraak

De rechter kan zich niet verschuilen achter vage regels of een gebrek aan duidelijke wetgeving om de bescherming van de cultuur te omzeilen. Volgens de **Artikelen 11 en 13 van de Wet algemene bepalingen** is een rechter onvoorwaardelijk verplicht om 'regt' te spreken. Artikel 13 stelt zelfs dat een rechter die weigert recht te spreken — onder het voorwendsel dat de wet zwijgt of onvolledig is — vervolgd kan worden wegens rechtswegering. In de context van de woonwagengemeenschap betekent dit dat de rechter de plicht heeft om de fundamentele mensenrechten en de groepsdimensie van de cultuur volwaardig mee te wegen; hij mag de culturele identiteit niet negeren waardoor het cultuur ernstig en onherstelbaar beschadigd kan worden.

De Strijd om het Gezag: Onderwijs als Voortgezette Assimilatie

Vandaag de dag uit de aanval op de woonwagencultuur zich in de constante druk van scholen en leerplichtambtenaren die willen dicteren hoe de educatieve weg van een woonwagen leerling eruit moet zien. Dit raakt niet alleen de autonomie van de gemeenschap, maar vormt een directe inbreuk op het ouderlijk gezag.

Ouders hebben het fundamentele recht en de plicht om hun kinderen op te voeden binnen de eigen culturele context. Juist omdat de overheid in het verleden — met name tijdens de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog — een faciliterende rol speelde bij de poging tot vernietiging van dit volk, is het voor de huidige generatie cruciaal dat kinderen leren waar zij vandaan komen en hoe zij zich moeten beschermen tegen de **aanhoudende assimilatie drang van de staat**.

Het doorgeven van de levensstijl en de geschiedenis op cruciale momenten, evenals het volgen van lessen door ouderen op speciale dagen, is essentieel voor het voortbestaan van de identiteit. Wanneer schooldirecteuren en leerplichtambtenaren weigeren hier ruimte voor te bieden, handelen zij niet in het belang van het kind, maar maken zij een ernstige inbreuk op **Artikel 8 van het EVRM**. Zij miskennen hiermee dat de culturele vorming door de ouders zwaarder weegt dan de starre handhaving van aanwezigheidsuren op een school die de eigen geschiedenis en cultuur van de leerling negeert.

Deze werkwijze dwingt kinderen in een systeem dat hun identiteit nog altijd probeert te "normaliseren" naar de sedentaire standaard, wat een directe schending is van het recht op een eigen gezinsleven en culturele autonomie. Het is een werkwijze, een tactiek, die zo blijkt nog steeds nagestreefd wordt sinds voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Juist hier ontstaat het probleem: reguliere maatschappelijke systemen, en in het bijzonder het onderwijssysteem, houden geen rekening met deze groepsdimensie. Scholen hanteren een filosofie van formele gelijkheid — iedereen wordt hetzelfde behandeld — maar deze benadering werkt voor woonwagengewoners discriminerend. Het onderwijs houdt geen rekening met afkomst, cultuur, taal, familiebanden of de noodzaak van intergenerationele overdracht. Hierdoor ontstaat een vorm van verboden inmenging in het familie- en gemeenschapsleven, omdat het systeem culturele verplichtingen onmogelijk maakt of actief belemmert.

Voor woonwagenkinderen is het onmogelijk om hun cultuur te behouden wanneer zij volledig worden opgenomen in een systeem dat hun culturele realiteit niet kent, niet erkent en niet kan onderwijzen. De cultuur wordt niet beschermd door het onderwijs; zij wordt erdoor uitgedoofd. Wanneer scholen vervolgens weigeren om culturele dagen, bijeenkomsten of overdrachtsmomenten te erkennen, ontstaat een vorm van gedwongen assimilatie: Niet alleen het kind moet zich aanpassen aan het dominante systeem, maar ook de ouders, familieleden als mede dat de groep dimensie verstoord wordt.

De recente motie-Tseggai (2025) bevestigt dat woonwagenbewoners een nationale minderheid vormen, maar de juridische verplichtingen voor bescherming bestonden al veel langer. **Artikel 8 EVRM, artikel 27 IVBPR** en het **Kaderverdrag Minderheden** verplichten staten om culturele continuïteit praktisch en effectief te waarborgen. Rechten mogen niet **“theoretical and illusory”** zijn. In de huidige situatie is het recht op culturele identiteit voor woonwagenkinderen precies dat: **een recht op papier, maar niet in de praktijk.**

Dit paper betoogt dat de Nederlandse overheid — op basis van internationaal recht, immaterieel erfgoed en grondwettelijke normen — verplicht is het onderwijssysteem aan te passen aan de minderheid, en niet andersom. Culturele overdracht binnen de woonwagengemeenschap is geen keuze, maar een verdragsrechtelijke noodzaak. Het onderwijs mag deze overdracht niet belemmeren, maar moet deze actief faciliteren.

Onderwijs mag cultuur niet schaden: verdragsrechtelijke basis

De bescherming van de culturele identiteit van minderheden is een bindende internationale verplichting voor Nederland. Uit **artikel 29 van het VN-Kinderrechtenverdrag** volgt dat onderwijs gericht moet zijn op respect voor de eigen culturele identiteit, taal en waarden van het kind. Volgens de officiële interpretatie van dit artikel door het **VN-Kinderrechtencomité (General Comment No. 1, 2001)** betekent dit dat onderwijs de culturele identiteit van het kind moet beschermen en versterken. Het Comité stelt expliciet dat **onderwijs niet mag worden gebruikt als instrument van assimilatie en dat staten onderwijspraktijken moeten vermijden die minderheidsculturen ondermijnen of negeren.**

Deze verplichting wordt bevestigd door **artikel 27 van het IVBPR**, dat bepaalt dat minderheden **niet mogen worden ontzegd hun eigen cultuur te beleven**. De Mensenrechtencommissie heeft verduidelijkt dat staten actieve maatregelen moeten nemen om te voorkomen dat beleid – waaronder onderwijsbeleid – de culturele continuïteit van minderheden schaadt. Onderwijs mag dus niet leiden tot culturele erosie of het verdringen van traditionele praktijken.

Ook het **Kaderverdrag voor de Bescherming van Nationale Minderheden** (Raad van Europa) verplicht staten in **artikel 12 en 14** om onderwijs te organiseren dat de identiteit van minderheden respecteert, en om onderwijspraktijken te vermijden die leiden tot assimilatie of culturele schade. Het Adviescomité benadrukt dat scholen ruimte moeten bieden voor culturele overdracht, en dat onderwijsstelsels moeten worden aangepast om de culturele continuïteit van minderheden te waarborgen.

Binnen het EVRM-kader heeft het Europees Hof voor de Rechten van de Mens erkend dat culturele identiteit onderdeel is van het privé- en gezinsleven (artikel 8 EVRM). In zaken als Chapman, Buckley, Connors en Yordanova bevestigde het Hof dat staten verplicht zijn om de culturele levenswijze van minderheden te respecteren en geen maatregelen te nemen die deze levenswijze ondermijnen. Onderwijsbeleid dat culturele overdracht belemmert, vormt daarom een inmenging in artikel 8 EVRM die alleen gerechtvaardigd kan worden wanneer deze noodzakelijk en proportioneel is — wat bij culturele schade vrijwel nooit het geval is.

Gezamenlijk volgt uit deze normen dat scholen niet alleen moeten afzien van beleid dat de cultuur van minderheden schaadt, maar dat zij actief moeten zorgen voor een onderwijsklimaat waarin culturele identiteit kan voortbestaan. Voor woonwagenkinderen betekent dit dat onderwijs ruimte moet bieden voor culturele overdracht, geen assimilatie mag afdwingen, en **geen belemmeringen mag opwerpen** voor deelname aan culturele activiteiten die essentieel zijn voor het voortbestaan van hun gemeenschap.

Internationaalrechtelijke grondslag voor cultuureigen onderwijs - Vrijheid van onderwijs.

In Nederland is het recht op een eigen school al diep verankerd in de Grondwet (Artikel 23: Vrijheid van Onderwijs). Dit betekent dat elke groep (religieus of levensbeschouwelijk) een school kan stichten, mits zij aan de kwaliteits- en minimumleerlingaantallen voldoen. De erkenning onder het Kaderverdrag versterkt de juridische en morele basis voor onderwijs dat specifiek gericht is op het behoud van de eigen identiteit.

Formele reactie van De Rolleman op de aanbevelingen zoals uitgewerkt door de minister van SZW in de Kamerbrief en de Nota

Het recht op "Cultuureigen" onderwijs

Het recht op onderwijs (volgens het Kinderrechtenverdrag en het Kaderverdrag) betekent niet dat een kind alleen maar in een bankje moet zitten om te leren rekenen. Het omvat ook: Identiteitsontwikkeling: Onderwijs moet bijdragen aan het zelfrespect en de culturele identiteit van het kind. Overdracht van tradities: Kennis over de geschiedenis, het Bargoens en de specifieke waarden van de woonwagencultuur. Onvermogen van de staat: Als de overheid dit niet in het reguliere onderwijs kan aanbieden, moet zij faciliteren dat de gemeenschap dit zelf kan doen.

Omdat de rechter in Nederland niet aan de Grondwet mag toetsen, kan artikel 23 (vrijheid van onderwijs) niet rechtstreeks worden ingeroepen. In zaken waarin cultuureigen onderwijs of culturele continuïteit aan de orde is, moet de rechter daarom uitwijken naar artikel 27 IVBPR, dat wél rechtstreeks toetsbaar is op grond van de artikelen 93 en 94 Grondwet. Artikel 27 IVBPR bepaalt dat minderheden niet het recht mag worden ontzegd om hun eigen cultuur te beleven. Volgens de officiële uitleg van het VN-Mensenrechtencomité (General Comment No. 23) betekent dit dat de Staat positieve maatregelen moet nemen om de voortzetting en ontwikkeling van de cultuur van minderheden te waarborgen, en dat beleid dat culturele identiteit ondermijnt in strijd is met artikel 27.

In combinatie met artikel 29 CRC, dat voorschrijft dat onderwijs gericht moet zijn op respect voor de eigen culturele identiteit van het kind, volgt dat onderwijs niet alleen kennisoverdracht is, maar ook identiteitsontwikkeling, overdracht van tradities en ruimte voor cultuurbeleving. Wanneer het reguliere onderwijs dit niet kan bieden, rust op de Staat de verplichting om te faciliteren dat de gemeenschap dit zelf kan organiseren.

Wanneer een school of leerplichtambtenaar de nationale wet boven dit verdrag plaatst, handelt zij in strijd met de constitutionele rechtsorde en pleegt zij feitelijk een vorm van rechtswegering. De culturele identiteit van een woonwagenleerling is geen 'vrije-tijdskeuze', maar een fundamenteel recht dat door de hoogste juridische kaders wordt beschermd. Het onderwijssysteem is daarom wettelijk gehouden om de nodige ruimte te bieden voor het behoud en de voortzetting van deze erkende minderheidscultuur.

Het materiële gelijkheidsbeginsel

Het materiële gelijkheidsbeginsel, zoals bevestigd door zowel het [College voor de Rechten van de Mens](#) (Randnummer 3.1) als de [Nationale Ombudsman](#), (p.42 randnummer 5.3) vereist dat ongelijke gevallen ongelijk worden behandeld naar de mate van hun ongelijkheid. Woonwagenkinderen vormen geen gelijke gevallen ten opzichte van reguliere leerlingen, omdat hun culturele overdracht niet binnen de school plaatsvindt maar binnen de gemeenschap, en omdat familiebanden, rituelen en groepsgebonden aanwezigheid een essentieel onderdeel vormen van hun culturele identiteit. Door hen desondanks te onderwerpen aan dezelfde verlofregels als kinderen uit de dominante cultuur ontstaat discriminatie door gelijke behandeling.

Scholen zijn normadressaat onder het discriminatieverbod

Het College voor de Rechten van de Mens heeft herhaaldelijk vastgesteld dat woonwagenbewoning een essentieel onderdeel vormt van de woonwagencultuur en dat instanties die publieke taken uitvoeren verplicht zijn deze cultuur te respecteren. In het [CRM-advies \(Randnummer 3.1\)](#) wordt expliciet benadrukt dat niet alleen de Staat, maar ook uitvoerende instanties zoals woningcorporaties zelfstandige normadressaten zijn onder de AWGB. Zij dragen dus een eigen verantwoordelijkheid om discriminatie te voorkomen en de culturele identiteit van woonwagenbewoners te beschermen.

Deze redenering geldt onverkort voor scholen. Zodra een school een publieke taak uitvoert, is zij gebonden aan dezelfde verdragsrechtelijke verplichtingen als de Staat zelf. Scholen zijn normadressaat onder de AWGB en daarmee gehouden om gelijke behandeling te waarborgen én discriminatie door gelijke behandeling te voorkomen.

Wanneer een school de culturele verplichtingen van woonwagenbewoners wegzet als minderwaardig, ondergeschikt of onbelangrijk, is sprake van discriminatoire bejegening, precies zoals het CRM dit

omschrijft. Dit gebeurt wanneer een essentieel moment van culturele overdracht — zoals bijv. Een cultuurdag — wordt gereduceerd tot iets dat minder zwaar zou wegen dan reguliere lessen die het hele jaar door plaatsvinden. Hiermee wordt de dominante cultuur als norm gesteld en de minderheidscultuur als afwijking. Dit is een vorm van institutionele discriminatie, omdat de school weigert de groepsdimensie van de cultuur te erkennen en de culturele verplichtingen van woonwagenkinderen structureel lager waardeert dan de eigen onderwijsnormen. De AWGB verbiedt niet alleen directe discriminatie, maar ook indirecte discriminatie en discriminatoire bejegening. Scholen kunnen zich daarom niet verschuilen achter formele gelijkheid of achter het argument dat het Kaderverdrag “voor de Staat” zou zijn geschreven. Als uitvoerder van een publieke taak zijn zij verplicht om verdragsrechtelijke normen toe te passen en te voorkomen dat hun beleid leidt tot culturele schade of gedwongen assimilatie.

Tot slot,

Gelet op de recente maatschappelijke ontwikkelingen en de groeiende erkenning dat Nederland een diverse samenleving is waarin minderheden niet langer genegeerd of weggedrukt mogen worden, rust op de Staat en haar instellingen de verantwoordelijkheid om ruimte te bieden aan minderheidsculturen in plaats van deze te beperken. Voor woonwagenbewoners, die historisch gezien herhaaldelijk zijn geconfronteerd met druk tot aanpassing, verlies van cultuur en zelfs expliciete pogingen tot ontworteling, is deze ruimte geen gunst maar een noodzakelijke voorwaarde voor het voortbestaan van hun identiteit.

Juist nu, in een tijd waarin wederzijds begrip en respect centraal zouden moeten staan, is het essentieel dat instellingen — en in het bijzonder het onderwijs — erkennen dat culturele diversiteit geen bedreiging vormt, maar een verrijking. Het onderwijs mag daarom niet worden ingezet als middel tot uniformering of normalisering naar de dominante cultuur, maar moet een veilige omgeving zijn waarin kinderen hun eigen cultuur kunnen beleven, begrijpen en doorgeven.

Alleen wanneer de Staat daadwerkelijk ruimte creëert voor culturele beleving, traditie en gemeenschapsvorming, wordt voldaan aan de verdragsrechtelijke verplichtingen uit artikel 8 EVRM, artikel 27 IVBPR, artikel 29 CRC en het Kaderverdrag Minderheden. En alleen dan kan Nederland met recht zeggen dat het een samenleving is waarin iedereen de vrijheid heeft om zichzelf te zijn, zonder angst voor verlies van identiteit of druk tot assimilatie.

Landelijke woonwagenvereniging De Rolleman

Adres: Molenland 13, 3648 NN, Wilnis

KVK: 90269861

E-mail: vereniging-de-rolleman@hotmail.com

Website: www.verenigingderolleman.nl

